

18. mars 2020

UMSÖGN ÓFEIGAR UM FRUMVARP TIL BREYTINGA Á NÁTTÚRUVERNDARLÖGUM (ÓBYGGÐ VÍÐERNI)

Nefndasvið Alþingis hefur óskað eftir umsögn okkar um ofangreint. Þökkum við það og veitum hana fúslega.

Um ÓFEIGU

Samtökin ÓFEIG starfa í almannabágu, einkum að málefnum tengdum óbyggðum víðernum, meðal annars með rannsóknum. Hafa samtökin meðal annars staðið að kortlagningu óbyggðra víðerna í samstarfi við erlenda rannsóknarstofnun á sviði víðerna, meðal annars innan Hornstrandafriðlands.

Tillaga ÓFEIGAR

Við leggjumst hvorki gegn frumvarpinu né styðjum það. Þó sjónarmiða ÓFEIGAR sé ekki getið í kafla frumvarpsins um samráð, settum við það rökstudda faglega mat fram á [Samráðsgátt](#) 10. febrúar 2020 að ráðgerð lagasetning sé ekki til skaða, en hinsvegar óþörf. Með frumvarpinu mun stefnt að því að friðlýsingar óbyggðra víðerna geti orðið í samræmi við lög um náttúruvernd. Í þessum sama tilgangi leggur ÓFEIG nú til við Alþingi að það samþykki viðbótartexta í víðernaskilgreiningu náttúruverndarlaga auk bráðabirgðaákvæðis. Teljum við að frumforsenda verndarstjórnunar óbyggðra víðerna sé að fyrir liggi á hverjum tíma uppfærð kortlagning víðernanna. Tillaga okkar er óháð því hvort frumvarpið verður að lögum.

- 1) ÓFEIG leggur til að eftirfarandi setning bætist við 19. tölulið 5. gr. laganna:

Stafrænt kort af óbyggðum víðernum skal staðfest af ráðherra og birt sem auglýsing í B-deild Stjórnartíðinda. Skal kortið sæta endurskoðun eigi sjaldnar en á fjögurra ára fresti þar sem gerð er grein fyrir breytingum er orðið hafa frá síðustu kortlagningu.

- 2) Þá leggur ÓFEIG til að svohljóðandi bráðabirgðaákvæði verði bætt við lögina:

Ráðherra skal eigi síðar en 1. apríl 2021 staðfesta kortlagningu óbyggðra víðerna alls landsins skv. 19. tl. 5. gr. Skal kortlagningin byggð á viðmiðum er sett skulu á grundvelli sjónarmiða að baki ákvæðinu og 46. gr. og eftir viðurkenndri alþjóðlegri aðferðarfræði.

Greinargerð ÓFEIGAR

Alþingi samþykkti árið 1997 þingsályktun um að mörkuð skyldi stefna um vernd ósnortinna víðerna (sjá heimildalista). Grunnur var þar með lagður að skilgreiningu eldri náttúruverndarlaga nr. 44/1999 á hugtakinu. Ósnortin víðerni voru skilgreind með ekki ósvipuðu orðalagi og er í núgildandi lögum en ekki voru þó nein efnisákvæði í lögum nr. 44/1999 til verndar víðernum. Alþingi ályktaði síðan 1999 að kortleggja skyldi víðernin (sjá heimildalista). Langur tími leið áður en það var gert, en slíkt kort kom fram 2009. Sú kortlagning hafði í raun enga lagastöð eða formlegt gildi og var gerð samkvæmt aðferðarfræði sem ekki er mikið vitað um, líkt og rakið er í skýrslu dr. Þorvarðar Árnasonar frá árinu 2017 (sjá heimildalista). Það kort varð svo úrelt við gildistöku núgildandi náttúruverndarlaga 2015, þegar skilgreiningin breyttist og tekur hún nú mið af alþjóðlegri skilgreiningu Alþjóðanáttúruverndarsambandsins, IUCN, á óbyggðum víðernum (e. wilderness areas). Um leið varð vernd óbyggðra víðerna meðal markmiða laganna og einnig sérstakur friðlýsingarflokkur. Dr. Aðalheiður Jóhannsdóttir hefur bent á að til raunverulegrar verndar óbyggðra víðerna þurfi þó ákvörðun um friðlýsingu að koma til (sjá heimildalista). Engin víðernafriðlýsing hefur enn verið gerð.

Óbyggð víðerni hafa enn ekki verið kortlögð í samræmi við gildandi lagaskilgreiningu. Helgast það líklega meðal annars af því að engin lagafyrirmæli eru um að þau skuli kortlögð. Hefur þetta valdið margskonar vanda í framkvæmd, meðal annars í umhverfismati framkvæmda og í skipulagi, þar sem ekki er enn í dag

unnt að nálgast kort nema hið ófullkomna kort frá 2009 sem áður er nefnt og er úrelt. Á vegum verkefnisstjórnar verndar- og orkunýtingaráætlunar skv. lögum nr. 48/2011 og einnig á vettvangi Landsskipulagsstefnu skv. skipulagslögum nr. 123/2010 hafa verið gerðar þrjár atrennur að kortlagningu óbyggðra víðerna á allra síðustu árum, sem teljast vinnugögn (sjá heimildalista). Þessar tillögur og vinnugögn eiga það þó sammerkt að taka aðeins til miðhálandisins, en utan þess eru eins og kunnugt er umfangsmikil óbyggð víðerni skv. lagaskilgreiningu, en ókortlögð af hinu opinbera. Enn sem komið er liggja þannig engin opinber viðmið eða viðurkennd kort fyrir af óbyggðum víðernum Íslands fyrir í skilningi laga, heldur öllu heldur vinnugögn og tillögur, sem í öllum tilvikum takmarkast við miðhálandið. Viðmið þessarra gagna geta að mati okkar auk þess ekki talist vera í samræmi við þann skilning löggjafans skv. lögum nr. 60/2013 að þau skuli vera hin alþjóðlegu viðmið sem kennd eru við IUCN, enda er því ekki haldið fram í umræddum skýrslum að viðmið vinnugagnanna séu í samræmi við viðmið IUCN.

Kortlagning óbyggðra víðerna er vandaverk og hluti skilgreiningar hugtaksins er huglægur. Góðar alþjóðlegar aðferðir hafa hinsvegar orðið til á undanföllum árum við að kortleggja óbyggð víðerni, þar sem auk eðlis og sýnileika mannvirkja eru tiltekin viðmið eins það hversu náttúrulegt landsvæðið er, hve torvelt landið er yfirferðar og hversu langan tíma tekur að fara fótgangandi á svæðið frá stöðum með vélknúnu aðgengi.

Að mati okkar væri það stórt skref í þá átt að leggja til þekkingar á sviði óbyggðra víðerna Íslands og myndi auka skilvirki í mati á áhrifum framkvæmda á þau að lögfesta skyldu til kortlagningar þeirra, og í raun löngu tímabært þar sem staðið hefur til í meira en tvo áratugi að slík kortlagning hins opinbera fari fram.

Virðingarfyllst,

Sif Konráðsdóttir
formaður

Snæbjörn Guðmundsson
stjórnarmaður

ofeig@ofeig.is

Heimildir:

- 1) Dr. Aðalheiður Jóhannsdóttir: „Wilderness protection in Iceland“ á bls. 385, 16. kafli bókarinnar Wilderness Protection in Europe. The Role of International, European and National Law, Cambridge University Press, 2016, ed.: Kees Bastmeijer.
[https://www.researchgate.net/publication/301608725_Wilderness_protection_in_Iceland_and_file:///C:/Users/Notandi/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekvb3d8bbwe/TempState/Downloads/2016-WILDERNESS-ICELAND%20\(1\).pdf](https://www.researchgate.net/publication/301608725_Wilderness_protection_in_Iceland_and_file:///C:/Users/Notandi/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekvb3d8bbwe/TempState/Downloads/2016-WILDERNESS-ICELAND%20(1).pdf)
- 2) Dr. Þorvarður Árnason et al.: „Kortlagning víðerna á miðhálandi Íslands: Tillögur að nýrri aðferðafræði“. 2017. https://www.skipulag.is/media/pdf-skjol/Kortlagning_Viderna_Web2.pdf
- 3) „Kortlagning víðerna á miðhálandinu. Tillögur að útfærslu viðmiða. Skýrsla verkefnishóps til Skipulagsstofnunar og Umhverfisstofnunar. Vinnugagn 14.10.2019“.
https://www.landsskipulag.is/media/pdf-skjol/Kortlagning_viderna_Skyrsla_verkefnishops_14102019_sam.pdf
- 4) David C. Ostman og dr. Þorvarður Árnason: „Kortlagning víðerna á miðhálandinu: Framhaldsverkefni um þróun aðferðafræði“. Janúar 2020.
http://www.ramma.is/media/banners/OstmanArnason2020_KortlagningViderna_WEB.pdf
- 5) Skjöl vegna þingsályktunar 1997 um varðveislu ósnortinna víðerna
 - a. Þingsályktunartillaga um varðveislu ósnortinna víðerna, lögð fram 12. apríl 1996 á 120. löggjafarþingi, 76. mál, þskj. 814 <https://www.althingi.is/altext/120/s/0814.html>
 - b. Þingsályktunartillaga um varðveislu ósnortinna víðerna, lögð fram 7. október 1996 á 121. löggjafarþingi, 27. mál, þskj. 27 <https://www.althingi.is/altext/121/s/0027.html>
 - c. Þingsályktun nr. 13/121 um varðveislu ósnortinna víðerna samþykkt af Alþingi 12. maí 1997 <https://www.althingi.is/altext/121/s/1212.html>
- 6) Skjöl vegna þingsályktunar 1999 um kortlagningu ósnortinna víðerna
 - a. Þingsályktunartillaga um kortlagningu ósnortinna víðerna á Íslandi 123. löggjafarþingi, 327. mál, þskj. 404 <https://www.althingi.is/altext/123/s/0404.html>
 - b. Þingsályktun 21/123 um kortlagningu ósnortinna víðerna á Íslandi, samþykkt af Alþingi 10. mars 1999 <https://www.althingi.is/altext/123/s/1169.html>